

19 Custos Carceris si negligat custodire debitorem carceratum, ita ut fugiat, ex quo Creditores præjuditum patiantur, tenetur ipse damnum resarcire, ex latè traditis per Farinac. quæst. Crimin. 31. num. 15. 16. 17., quod specialiter habet locum in negligentia, & culpa levissima custodis, propter rationes ibi consideratas.

20 Sicut custos, non teneretur ad pœnam seu resarcire pœnæ damnum, ex quo dominus, qui eum ad custodiæ conductum, non potuit consequi pœnam, ad quam damnificans teneretur, si fuisset denuntiatus à custode, qua denuntiatione omissa, fraudator non condemnatur, eo quia talis pœna non debetur nisi post sententiam, nec dominus, sive Fiscus habet ullum Jus ad talem pœnam, non emanata sententia; Valerus de differentiis utriusque fori Vers. Restitutio differentia 39., sequitur ergo, quod licet custos peccaverit contra fidelitatem non denuntiando, tamen ad pœnam ex hoc capite non teneatur: Bonacina de restit. in genere d. 1. quæst. 2. p. 11. num. 10., Azor. diæto c. 16. in solutione quinti quæsti, ubi in Vers. (secundo dicendum) affirmat tunc, non denuntiando damnificare, & teneri ad damnum resultans, eo quia delinquens non condemnatur ad pœnam, quando eo pacto, vel juramento specialiter se obligasset denunciare, quia tunc teneretur ex justitia, & non denuntians est principalis damnificans, unde teneratur ad pœnam in conscientia, licet qui physicè damnificavit non teneatur, nisi post sententiam condemnatoriam, sublato autem tali pacto, & juramento, custos tenetur solum ad damnum illatum, non autem ad pœnam debitam pro tali damno.

21 Confessarius negligens, seu omittens condemnare penitentem ad restitutionem, casu quo teneretur, peccat quidem, quia deficit in re gravi in iis, quæ speciant ad suum offitium, attamen ex tali negligentia non tenetur ad restitutionem ullam Domino, cui facienda erat restitutio, etiam si Confessarius esset Parochus, quia tenetur quidem ex officio curare bona spiritualia, hac per hoc tenetur obligare penitentem ad restitutionem, quia hoc ad bonum spirituale animæ refertur, cum non deleatur peccatum nisi restituatur ablatum, ut est Juris regula, ad quam latissimè Covaruias, non tamen ex officio tenetur curare bona temporalia; Bonacina supra num. 15. pluresque hinc inde allegati per Dianam p. 2.

tract. 16. resol. 1., dixi etiam (si sit Parochus), quia non defuerunt Doctores, qui existimaverint Parochum in eo casu teneri ad restitutionem, quia ex officio tenetur consulere bono suarum ovium omni meliori modo, & strictius, quam simplex Confessarius, qui ex sola charitate officium Confessarii assumpsit, Parochus verò ex titulo justitiae, dum acceptando beneficium Parochiale, quasi contraxit cum sua Ecclesia de consulendo ejus indemnitati, quæ sententia non est improbabilis, verùm & satis probabilis est altera sententia teste Lessio de Just. & Iure lib. 2. c. 13. sub num. 78. in fine, quia & Parochus assumpsit curam animarum, ex suo quasi contractu, non autem curam bonorum temporalium, quod autem strictius teneatur ad talem curam, hoc importat, quod negligens magis peccat, quam simplex Confessarius, & quidem contra justitiam, quo ad spiritualia, non verò, quo ad temporalia, ideo, & idem Lessius eodem lib. 2. c. 9. num. 94. explicando munera Episcoporum, & Parochorum dicit, eos teneri defendere oves sibi commissas, ne ab hereticis pravis dogmatibus inficiantur, ne Sacramentis fraudentur aliisque spiritualibus auxiliis per Episcopum, & Parochum dari debitis, non verò, ne temporalibus spolienerunt adjumentis, & bonis: Quæ omnia vera sunt dum, influxu agitur negativo, ut ex nostro instituto agimus, secus si de influxu positivo ageretur, putà positivo iudicio decernendo, aut consulendo, ne pœnitens restituat, quia tunc ad restitutionem, tam simplex Confessarius, quam Parochus tenerentur, essent enim causa positiva damni proximi.

22 Famuli speciali Jure tenetur dominū defendere, ejusque bona tueri, dum absque gravi incommodo possunt, alias omittendo defensionem, graviter culpantur; & veniunt puniendi, eo quia presumuntur socii criminis, ratio est, dicit Farinac. quæst. 51. num. 27., quia comedunt panem sui domini, ab eo salarium recipiunt, conveniens est ergo, ut domini personam defendant, ejusque bona tueantur, verùm nisi conducti sint hoc pacto, ut personam defendant, ut bona custodiant, neque ad restitutionem tenentur, quia sola suspicio societatis criminis non reddit eos de neglectis obnoxios restitutioni. Unum tandem advertendum, quod qui influxu negativo sunt causa damni proximi, cum sint causæ ac-

& accessoriæ, & non principales, tenentur restituere solum in subsidium, & in casu quo, causa principalis non restituat, unde principali restituente, accessoria ab hoc onere remanet soluta, quæ est regula generalis de obligatis ad restitutionem.

23 Milites, vel sint Offitiales, vel gregarii si ex negligentia, vel pusillanimitate, vel socordia, omittant defendere Civitatem, Castrum, locum suæ curæ, & custodiæ demandatum, cum ad id teneantur ex justitia, sunt enim ad hoc mercede conducti, tenentur ad damna, quæ ex tali omissione sequuntur, Lessius supra dicto num. 94. quod, & de quolibet alio Magistratu dicendum est, cum eadem militet ratio, quod scilicet teneantur ex justitia defendere, & custodire rem sibi commissam, & hoc etiam cum periculo evidenti vitæ: Lessius lib. 2. c. 9. num. 27., quod tamen secundum regulam prudentiæ est moderandum, dum scilicet moralis sit spes defensionis, quia si certa esset rerum desperatio, ut quando hostes in magno numero, & potentia invadunt, quibus milites dispositos ad custodiæ ob paucitatem, aut defectum munitionum, cibariorum, armorum, aliarumque rerum ad defensionem necessiarum resistere non posse, sit moraliter certum, tunc cum inutile sit post sanguinem, vitam, & Castrum perdere, prudentia docet, vitam servare potius, quam cum vita rerum omnium jacturam facere, posse tamen si velint, etiam in eo casu vitam profundere, quia tunc est justa causa, & indirectè miles se ipsum interimeret, quod liceret; Lessius supra dicto num. 27., quod tamen limitandum est, si Dux, vel præfector Castrorum, vel quilibet aliis, esset satis in arte militari peritus, ita ut, vel ejus vita prodefesse satis posset, & è contra ejus mors multum obesse, tunc pro bono communis Reipublicæ deberet se ipsum servare, quantum sine dedecore fieri posset.

24 Dux exercitus, vel cohortis tenetur obviare delictis, per milites committendis, quantum fieri potest, quia cum ipse imperet ceteris, ex officio, tenetur pariter eorum devitare delicta, ita post Pacbam in epitome delictorum c. 20. num 30. ad finem, Farinac. dicta quæst. 51. num 48., hinc Bartol. in l. illicitas ff. de officio Praefidis dixit, quod si potestas, vel Offitialis videat rixantes, & non mittit familiam, licetè propter hanc causam possit deponi, aliosque ad id allegat Felin. in c. Quant-

tæ sub num. 2. de sent. excom.

25 Si Nauclerus pariter ex incuria, somno, otio, negligat dirigere navem, illaque pereat; tenetur resarcire damna, quæ exinde viatores, aut mercatores patiuntur, quia tenebatur ex contractu dirigere navem, secundum peritiam artis: Cagnol. in l. Culpacaret sub num. 5. ff. de reg. Jur., tenetur enim Nauta non solum de dolo, sed de lata, & levi culpa, sicut omnes, qui ex contractu, vel quasi contractu tenentur; Valerus de differentiis utriusque fori in verbo restitutio differentia 6.

26 Advocatus, & Causidicus, cum sint mercede conducti ad patrocinia dam litem, si negligant ea, quæ pro bono exitu causæ sunt necessaria, ut ex tali negligentia sequatur damnum Clientibus, tenentur ad restitutionem; Valerus de differentiis utriusque fori Vers. obligatio differentia 3., Quod idem valet de Medico eadem ratione, quia est mercede conductus, quod in foro conscientiæ certum est, licet in foro externo dicat Valerus supra num. 2., nunquam vidisse, aut Advocatos, Procuratores, aut medicos ad refectionem damnorum condemnatos.

27 Subditi non solum temporales, sed & spirituales, qui forsitan veriori vocabulo, dicuntur filii spirituales, speciali juris obligatione tenentur proprium Superiore, vel Patrem spiritualem defendere, alias ad damna ex Juris dispositione puniuntur, ideoque Paretianni non defendantes proprium Parochum, si percuteretur ab aliquo, excommunicantur, ac si ipsi manus violentas iniecerint in eum c. quantæ de sent. excom., & de filiis spiritualibus pluribus allegatis Farinac. dicta quæst. 51. num. 30.

28 Viceversa Domini scientes subditos velle delinquere, putà occidendo, percutiendo, rapiendo, furando, ita & Patres filios non impediunt, si possunt, & quantum possunt, tenentur ad emendationem damni tex. est in l. 2. ff. de noxal. act. ibi (si seruus sciente domino occidit, insolidum dominum obligat, ipse enim dominus videtur occidisse) aliis allegatis, Farinac. dicta quæst. 51. num. 40. ubi num. 44. limitandam esse hanc propositionem, dicit ad casum solum, quando subditi, aut filii delictum erant commissuri in gratiam Domini, aut Patris, id est ad vindicandam, injuriam illatam Domino, aut Patri tunc teneri secus verò si delictum faciendum non erat

propter respectum ad Dominum, vel Patrem, verum Gomez. aliisque ibidem allegati n. 45., & 46. senserunt, semper Patrem teneri corripere filios, eorumque delicta impedire, si possit, ita & Dominum respectu subditorum, etiam si non ad eorum vindictam subditi, aut filii essent commissuri delictum, quia non propter suum interesse tenentur subditos, & filios emendare, sed quia eos habent in potestate, & prohibere possunt, & quasi ex officio tenentur, & ita intelligit tex. in c. quantæ de sent. excom. Abbas num. 7., ubi sequendo aliam lectionem, quod scilicet dolosè non obviat, cum possit, secus verò si ex mera negligentia sine dolo, quod ex eo probat, quia cum in dicto c. quantæ agatur de incurrenda excommunicatione ob violentas manuum injectiones in Clericum, & hæc non incurrit nisi manus injectio fiat suadente diabolo, quod dolum importat, sequitur, quod tanto magis requiratur dolus in influente in Clerici percussionem influxu merè negativo, non impediendo, non obstando; utrum verò in eo casu præsumatur dolus in non impediende, dubitat ibi Abbas, & Andreas Barbata dicit, quod si non impediens ivit cum aggressore, tunc certè præsumitur c. sicut dignum. illi etiam de homicid. si verò casu fuit præsens multi negant præsumi dolum in non impediende, licet Abbas inclinet in sententiam, quod præsumatur, ex textu in eod. c. quantæ.

29 Qui potest impedire commodè, ne aliqui errant in fide, putè ne hæreticus dogmatizet, vel publicè, vel privatè, ne alii convenient ad eum audiendum, & similiter ne pravis doctrinis moralibus decipientur, & in

ARTICULUS XXIII.

De Negligentia ad inferendam excommunicationem requisita.

Deo negligentia, excommunicari posse negligentem, est tex. in c. Placuit xi. q. 3., ita & suspensi, sicuti, & degradari c. dictum est disf. 81., & tetigimus supra art. 15., in quo tamen examinavimus de Irregul. modo quod ad difficultatem controvertitur est, an excommunicatio, cum sit pæ-

errorem trahantur, & non impedit, quantum potest, certò gravissimè peccat contra charitatem in re gravissima c. 2. de hæreticis, ubi glos. assignat discrimen inter crimen commissum, & committendum, nam in primò soli Prælati; in secundò omnes fideles, qui possunt, tenentur corriger, & impedire, & ibid. Barbosa num. 3. ad quod etiam emanavit præceptum denuntiandi inquisitoribus Farinac. q. 199. num. 35., Carena de Sancto Officio p. 2. tit. 9. num. 1. & seqq., ubi allegat illud Deuteronomii c. 13. Vers. 6.

30 Subditi non revelantes coniurationem in Principem, Patriæ proditionem, gravissimè puniuntur, quia non solum ex charitate, sed ex justitia tenentur, ut latè Farinac. dicta q. 51. num. 54. & 55., & 69. per tex. in l. quisquis §. id quod C. ad l. Julian Majestatis, quod etiam habet locum in aliis atrocioribus delictis, & videndus est Farinac. ab eod. num. 69., & seqq., ubi ad effectum infligendi pœnam istis omnibus revelare conspirationem in Principem, vel Patriam, attendendum esse, num potuerint delictum probare, vel non, quia licet semper teneantur revelare, tamen non semper eandem pœnam merebuntur, & num. 79. quod solum Subditi teneantur ex justitia crimen revelare, non subditi verò, tantum ex charitate, limita tamen in Confessario, qui in confessione novit à pœnitente proditionem imminere, vel etiam hæreticum dogmatistam, non enim debet omnino revelare, quia hoc non novit, ut homo, sed ut Deus c. si Sacerdos de off. Ordin. c. Dilectus de excess. Prælat., c. Sacerdos de pœnit. d. 6. c. omnis de pœnit., & remiss.

explicat Barbosa ibid. num. 6. lata fuit pro futura, quæ tamen habuit fundamentum in præterita, idè quandoque excommunicatur Concubinarius de præterito, sed nisi dimitat concubinam, excommunicatur fur, aut occultans bona, scripturas &c. quod est de præterito delicto patrato, sed nisi restituat, revelet &c. undè dictio (Nisi) importat delictum futurum negligentia, & omissionis, quæ negligentia, & omissionis in delicto præterito, vel etiam præsenti, non potest cadere, ac propterea deficiente tali negligentia, excommunicatio est injusta, licet valida, ex pluribus allegatis per Barbosam in c. Sacro num. 5. de sent. excom., ratio est, quia ad excommunicationem incurrendam requiritur contumacia contra censuram; Bellet. disquis. Clerical. tit. de favore clerical. canon. §. 4. num. 20., & seqq., Barbosa in d. c. Sacro sub num. 5. de sent. excom., & in c. Romana num. 4. de sent. excom. in 6., & ex hoc canones prærequirunt monitionem c. Sacra de sent. excom. c. omnes decimæ, ubi Barbosa num. 2. 16. q. 7., Alterius de censuris disp. 1. lib. 4. c. 1. Vers. Probatur hæc opinio, & disp. 3. lib. 3. c. 1., & tandem Trid. sess. 25. c. 3. de reformatione, ibi præcedente saltem bina monitione, quæ contumacia dari non potest in delicto omnino præterito, vel præsenti, sed tantum in futuro ex pluribus allegatis, discussio hinc indè articulo, Barbosa in c. Repræhensibilis num. 3. 4., & 5. de appellat., quod enim faciendum est, ab homine potest fieri, vel omitti, sive omittendo, & negligendo contingit contumacia contra præceptum sub censura, de præterito verò, præsenti, non contingit talis libertas, quæ sollet definiri à Theologis (indifferentia ad utrumlibet) ex quibus satis clare colligitur, quod solum ferri debeat excommunicatio pro futuris culpis, sunt tamen aliqui tex., qui videntur facere in contrarium, quorum solutio videnda est apud Barbosam in d. c. Romana, & magis firmatur ex definitione contumacia, quæ est omissionis eius, quod quis jubetur facere, Sayrus de censur. lib. 2. c. 18. num. 15., & lib. 5. c. xi. num. 16.

2 Deinde excommunicatio, cum sit pœna medicinalis, ut dixi à principio, medicina hæc non potest professe ad tollendum delictum præteritum, nisi per futuram, & subsequentem pœnitentiam, vel ad præservandum, ne iterum in illud cadat, ad hoc ergo infligitur excommunicatio, vel ut ad pœni-

tentiam de præterito delicto inducat, vel ut à futuro præservet, ad quod Sperell. decis. 48. sub num. 14. Vers. Ex hac enim omissione, & Vers. Et hic obiter, notat monitionem ad hunc effectum, multum differre à citatione, quæ vocat citatum ad causam, at monitio fit, ut quis à cepto desistat, vel pareat &c. ut cogatur dimittere adulteram, restituere ablata, quam si non dimitat, nec ablata restituat, pro hac culpa futura in omittendo excommunicatur. Hinc est, quod excommunicatio numquam imponitur in vindictam, ut notat Innocentius in c. 1. de excessibus Prælat., & facit illud Mathei c. 18. relatum in c. Nemo q. 3. Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus, & Publicanus.

3 Quæ omnia benè colliguntur ex præcato c. Romana de sent. excom. in 6. ibi, vel etiam pro commissis sub hac forma, si de illis infra tale tempus minimè satisfecerunt, proferre præsumant, nisi mora in exhibenda satisfactione præcesserit, ex quibus constat, quod excommunicatio imponitur solum propter negligentiam futuram radicatam, tamen per sepè in delicto præterito, vel præsenti, Bellet. disquis. Clerical. p. 1. tit. de favore clerical. canon. §. 4. num. 26. Turrecrem. in c. Episcopi si sacerdotali xi. q. 3., ubi quod causa immediata est contumacia, mediata verò sunt alia crimina; Quod intelligitur de excommunicatio quæ est ab homine, & casu quo Judex negligenter hunc ordinem in ferenda excommunicatione, idest non præmitteret monitionem, esset reus gravioris culpæ, quia proximum in re gravi laderet, adnotata per Alterium de Censur. lib. 3. d. 3. c. 1. Vers. Id constat, ubi in vers. (solent autem) resolut pariter monitionem esse præmittendam, quando Judex procederet, ut privata persona, & tamquam pars ad defensionem sua Jurisdictionis, licet non defint contrarium tenentes, Bellet. disquis. Clerical. part. 1. tit. de favore clerical. canon. §. 4. num. 29. pluribus ibi allegatis, quorum sententia potest habere locum in delicto notorio, ut quando quis injustè resistit Episcopo visitanti, ne Jure suo in visitatione utatur, licet etiam tunc Episcopus præcipiendo, sub pœna excommunicationis ipso facto incurrenda, ex vi præcepti taliter facti, per aliquod tempus, etiam si breve assignatum ad dessistendum ab impedimento, constitut in mora ipsum resistentem, & impedientem, sive ille fiat negligens, & contumax, & quod

Judex

expli: